

VAN ONLINE LEZERSGEMEENSCHAPPEN NAAR DE KLAS

Boeken aanraden via sfeer, affect, transmedialiteit en tropes

Gebruikers van online lezersgemeenschappen op TikTok, Instagram en YouTube zijn het erover eens dat lezen *hot en happening* is. Binnen deze online gemeenschappen raden lezers elkaar boeken aan door gebruik te maken van de sfeer, emoties en tropes van het boek en hedendaagse transmediale cultuur. In dit artikel bespreekt Semmy Claassen hoe docenten deze manieren van boeken aanraden kunnen inzetten om leerlingen te helpen bij hun boekkeuze.

SEMMY CLAASSEN

Volgens gebruikers van de online lezersgemeenschappen BookTok, BookTube en Bookstagram geldt: ‘hot girls like to read’ (cf. De Roest, 2026). Met behulp van foto’s en video’s laten de gebruikers – met name jonge, witte vrouwen – zien wat dat inhoudt (von Essen, 2024). Ze leggen onder meer vast wat ze lezen, hoe ze zich voelen bij de gelezen boeken en wat ze ervan vinden. Ook laten ze zien met welke boeken en *bookish goodies* ze hun boekenkast inrichten en decoreren.

Uit onderzoek van Nagelhout et al. (2023) blijkt dat 42 procent van de Nederlandse 12–25-jarigen leesinspiratie van sociale media haalt. Daartoe behoren TikTok, Instagram en YouTube, de platformen waarop

BookTok, BookTube en Bookstagram te vinden zijn. Mijn lopende vragenlijststudie zal nog aantonen hoeveel Vlaamse en Nederlandse leerlingen een online lezersgemeenschap gebruiken en welke precies. Een groot deel van de groep jongeren die regelmatig interacteert met online lezersgemeenschappen ziet lezen als een plezierige hobby. Toch kan het óók voor de leerlingen die zich hier niet in herkennen, lonen om inspiratie te halen uit online lezersgemeenschappen. In deze bijdrage richt ik me op wat boekenaanbevelingen op online lezersgemeenschappen het literatuuronderwijs in de onder- en bovenbouw te bieden hebben.

Foto: Tom van Limpt



Een TBR-stapel of mood readen

Binnen het literatuuronderwijs wordt bij de boekkeuze ‘het juiste boek op het juiste moment’ veelal gezien als essentieel onderdeel van een positieve leeservaring (Witte, 2009, p. 5). Binnen online lezersgemeenschappen staan twee wijzen van boeken kiezen centraal: het opstellen van een maandelijkse TBR (*to be read*) enerzijds en het selecteren van een boek waar lezers op dat moment behoefte aan hebben anderzijds. In TBR-video’s selecteren *bookfluencers* (*book + influencer*) de boeken die ze in een bepaalde maand gaan proberen te lezen. Dit doen ze door een aantal *prompts* – net zoveel als de boeken die ze die maand willen lezen – uit een mok (de *prompt jar*) te

graaien. Bij iedere prompt kiezen ze een passend boek uit hun collectie ongelezen boeken. Zo’n *prompt* kan zijn ‘een boek met een dier op de omslag’, ‘een boek dat past bij het seizoen’ of ‘een boek dat je intimideert’.

Sommige *bookfluencers* geven aan liever níét een dergelijke TBR op te stellen: zij noemen zichzelf *mood readers* en kiezen graag op het moment zelf voor welk boek ze in de stemming zijn. Zij willen hierbij niet beperkt worden door een stapel boeken die ze volgens de *prompts* zouden moeten lezen. In hun content verwoorden zij expliciet dat hun leeservaring en beoordeling van een specifiek boek positiever of negatiever kunnen zijn, afhankelijk van of ze het boek op het voor hen juiste moment lezen.

Binnen online lezersgemeenschappen raden lezers elkaar continu en op verscheidene wijzen boeken aan. Wat kunnen docenten met de manieren waarop lezers elkaar online adviseren?

Kanttekeningen

Boekaanbevelingen in online lezersgemeenschappen zijn niet los te zien van de context waarin ze circuleren. Docenten vervullen in de klas niet dezelfde rol als book-

fluencers in online lezersgemeenschappen. Online lezersgemeenschappen zijn bottom-up, door de gebruikers gevormd, en vrij toegankelijk voor iedereen die content over lezen wil bekijken en delen. Lezers geven in mijn vragenlijststudie aan er een gevoel van verbinding met gelijkgestemden te ervaren. In het onderwijs daarentegen is er een docent die van leerlingen, ook van boekmijders, verwacht dat ze lezen.

Daarnaast beschikken docenten niet over ingebouwde algoritmes, wat wel het geval is bij socialemediaplatforms. Algoritmes bepalen welke content hoe vaak en aan wie wordt getoond. TikToks algoritme zorgt er bijvoorbeeld voor dat kijkers content te zien krijgen die aansluit bij hun kijkvoorkeuren, gebaseerd op hun interactiegeschiedenis (Low et al., 2023). Hierdoor krijgen kijkers echter een weinig divers palet van boeken getoond, terwijl het binnen het literatuuronderwijs doorgaans belangrijk is dat leerlingen hun horizon en wereldbeeld verbreden.

In aanvulling op algoritmes maken kijkers gebruik van andere eigenschappen van socialemediaplatforms, zoals de mogelijkheid om accounts te volgen, om de content die zij zien te laten aansluiten bij hun leesvoorkeuren. Een respondent uit mijn vragenlijstonderzoek noemt dit een belangrijk element van online lezersgemeenschappen: ‘Doordat ik mensen met dezelfde smaak als ik volg kan ik makkelijker boeken vinden die ik leuk zou kunnen vinden en raak ik niet overweldigd door de grote hoeveelheid boeken die bestaan’. Bookfluencers spelen hierop in met content waarin ze een aantal van hun lievelingsboeken tonen met de tekst ‘if your reading style looks like this, let’s be friends’ (waarbij ‘let’s be friends’ geïnterpreteerd kan worden als ‘volg mij’). Net als bij algoritmes is het echter de vraag of kijkers voldoende mogelijkheden hebben gehad om met verscheidene genres, thema’s, schrijfstijlen et cetera in aanraking te komen om hun leesvoorkeuren te kunnen (ver)kennen.

Ondanks deze kanttekeningen en juist dankzij deze verschillen tussen online lezersgemeenschappen en literatuuronderwijs kunnen docenten elementen van BookTok, BookTube en Bookstagram benutten. Met de manieren van boeken aanraden die ik hieronder bespreek, kunnen docenten leerlingen die moeite hebben met het kiezen van een passend boek ondersteunen om hun leessmaak te verkennen. Bovendien kunnen docenten deze tips gebruiken om leerlingen die, bijvoorbeeld via online lezersgemeenschappen, in hun vrije tijd al graag lezen te stimuleren om buiten hun comfortzone te lezen.

Lezers binnen online lezersgemeenschappen geven aan dat ze iets willen vóelen bij een boek, of dat nu blijdschap of intens verdriet is

Sfeer en affect

Bij boekaanbevelingen op TikTok, YouTube en Instagram worden de audiovisuele eigenschappen van deze media gebruikt. Dit gebeurt vooral bij boekentips gericht op de sfeer en emoties die de lezer bij een verhaal ervaart (cf. Dera, 2026). Bookfluencers brengen middels foto’s, video’s en muziek over welke sfeer en esthetiek volgens hen bij een bepaald boek passen. De boodschap? Lees dit boek als je deze sfeer of dit gevoel wilt ervaren. @madelonreadss deelt op Instagram bijvoorbeeld een collage met beelden en muziek die de sfeer vatten die *Alchemised* (SenLinYu, 2025) bij haar oproept (zie afbeelding 1): onheilspellende muziek die spanning opbouwt, een gedempt kleurenschema, een schedel met slang en perso-

nages wier blikken en houdingen op een gevaarlijke romance lijken te duiden.

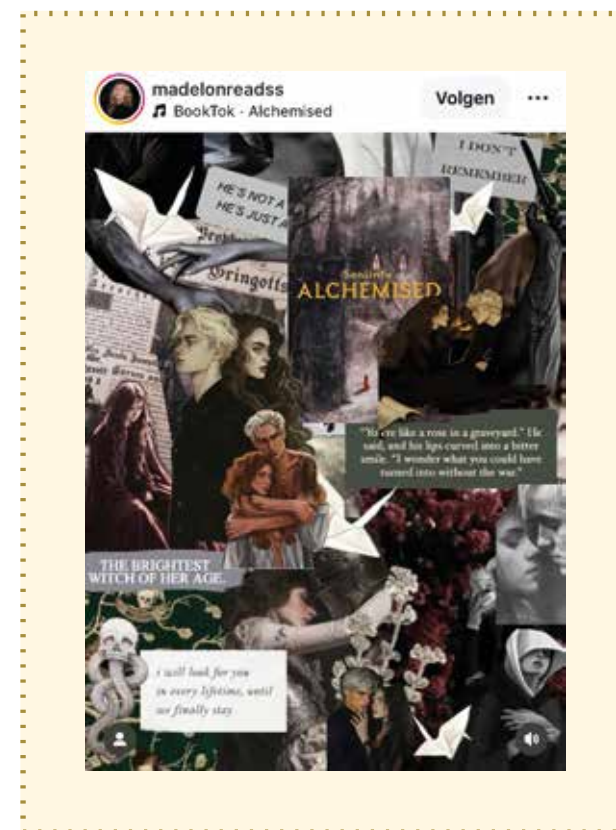
In het bijschrift deelt ze onder andere haar affectieve reactie: ‘Zo rauw. Zo intens. Zo pijnlijk mooi. De details, de emoties, de sfeer, ik verdrong er volledig in en liet me maar al te graag meeslepen. (...) Dit boek heeft me gebroken, en ik zou het zo weer laten gebeuren’. Lezers binnen online lezersgemeenschappen geven aan dat ze iets willen vóelen bij een boek, of dat nu blijdschap of intens verdriet is. Dit uit zich in aanbevelingslijstjes van boeken die bepaalde gevoelens oproepen tot video’s waarin bookfluencers zichzelf huilend filmen tijdens het lezen. Ook hierin spelen algoritmes een rol, die affectieve content stimuleren die de aandacht van kijkers vasthoudt (Dera, 2024; Kulkarni, 2024).

Het kan lonen om te verkennen of leerlingen geprikkeld worden door de sfeer of emoties die boeken kunnen oproepen. Docenten kunnen leerlingen vragen of zij de sfeer en emoties die boeken bij hen bovenhalen belangrijk vinden, maar kunnen ook eens proberen boeken te tippen met de nadruk op sfeer en affect, in plaats van op plotelementen, om te kijken of deze aspecten (meer dan andere) aanslaan bij leerlingen. Leerlingen kunnen na lezing ook zelf sfeercollages of -video’s maken bij een boek, die klasgenoten vervolgens kunnen gebruiken om hun volgende boek mee te kiezen.

Transmediale cultuur

Op BookTok, BookTube en Bookstagram worden boeken geregeld gekaderd als onderdeel van een transmediale cultuur, waarin boeken bestaan naast media als films en series (Ackermans & Claassen, 2025). Boeken die verfilmd worden en recent uitgekomen films gebaseerd op een boek krijgen extra aandacht. Daarnaast maken lezers fan art van personages uit hun lievelingsboeken en discussiëren ze over de vraag welke acteurs in een verfilming zouden moeten spelen en welke muziek daarbij zou horen.

Dat transmediale kader speelt ook een rol bij de boekaanbevelingen. Denk hierbij aan BookTubevideo’s waarin de bookfluencer uitzoekt welke boeken een artiest of een personage uit een film of serie leest om deze



Afbeelding 1. Een collage op Instagram met sfeerbeelden en muziek bij een boek (@madelonreadss)

Inzicht in patronen en voorkeuren van leerlingen
biedt docenten mogelijkheden om leerlingen
aan een boek te helpen dat hen aanspreekt en
tegelijkertijd uit hun comfortzone haalt

vervolgens zelf te lezen. Zo heeft Jack Edwards een YouTubeplaylist gewijd aan het beoordelen en lezen van boeken die bekendheden lazten, onder wie Taylor Swift, Harry Styles, Namjoon (van K-popgroep BTS) en Lisa Simpson (uit de serie *The Simpsons*) (zie <vllt.nl/edwards>). Daarnaast delen *bookfluencers* lijstjes met boekentips gebaseerd op (een personage uit) een bepaalde film of serie, zoals Rory Gilmore uit de populaire serie *Gilmore Girls* (zie afbeelding 2).

Een overzicht met welke boeken bekendheden lezen, zoals te zien in Edwards’ playlist, kan functioneren als gespreksopener om vervolgens te verkennen of er een boek tussen zit dat leerlingen aanspreekt. Ook kan het lonen om leerlingen te vragen naar hun favoriete films,

series, videogames en muziek en om te sparren over boeken die eenzelfde sfeer oproepen of vergelijkbare thema’s bevatten (Ackermans & Claassen, 2025). Door oog te hebben voor mediavormen die boekmijdende leerlingen aanspreken, toon je interesse en kan je laten zien dat er raakvlakken te vinden zijn tussen media die ze graag consumeren en boeken.

Tropes

Verder worden boeken in online lezersgemeenschappen getipt aan de hand van tropes. Tropes, een concept dat ook binnen literatuurwetenschappen gebruikt wordt, zijn verhaalelementen die in veel werken voorkomen. Voorbeelden daarvan zijn *enemies to lovers*, *forbidden love* en *found family* (niet-bloedverwante personages vinden elkaar en bouwen een hartverwarmende familieband op). Ook *microtropes*, of *subtropes*, worden vaak benoemd. Denk hierbij aan *only one bed*, waarbij de protagonisten (vaak *enemies* die op elkaar verliefd zijn of worden) door omstandigheden een bed moeten delen, en aan *who did this to you?*, waarbij een liefdesrelatie op gang komt nadat personage A deze vraag stelt aan personage B, die emotioneel of fysiek lijdt.

Vanwege de Engelstalige dominantie binnen online lezersgemeenschappen en op sociale media in het algemeen hebben de tropes Engelstalige namen, maar de verhaalelementen zijn ook onder Nederlandse en Vlaamse lezers populair – ongeacht hun voorkeurstaal om in te lezen. In Yorick Goldewijks *Albatros* (2025) komt bijvoorbeeld *found family* voor en in Wilma Geldofs *Het meisje dat er niet mocht zijn* (2025) zit een verboden liefde die gereleerd is aan *enemies to lovers*. Deze titels zijn geschikt om te lezen in de onderbouw. Voor de bovenbouw valt te denken aan Julia van Rhijnvis Feith (1783), hertaald door Arjen van Meijgaard (2024) en op de markt gebracht als *youngadultroman*, die zowel de trope *forbidden love* als *first love* bevat (Ackermans, z.d.), en aan *Oeroeg* van Hella Haase (1948), die besproken kan worden met aandacht voor niet-bloedverwante familiebanden.

Online hebben lezers vaak een duidelijke voorkeur (of afkeer) voor bepaalde (micro)tropes en selecteren hiermee boeken die ze aanspreken. Docenten kunnen leer-

lingen stimuleren op zoek te gaan naar tropes die in veel van de door hen gelezen boeken terugkomen. Indien de leerling patronen heeft gevonden, kunnen deze ingezet worden bij de volgende boekkeuze. De leerling kan vanwege diens succeservaring kiezen voor een verhaal met eenzelfde trope of juist iets nieuws proberen.

Toepasbaarheid

Diverse manieren waarop boeken worden aangeraden binnen online lezersgemeenschappen, namelijk via sfeer, affect, transmedialiteit en tropes, kunnen ingezet worden bij de boekkeuze voor het literatuuronderwijs. Docenten kunnen deze praktijken van boeken aanraden benutten om (onderbouw)leerlingen die moeite hebben hun leessmaak onder woorden te brengen aan een passend boek te helpen. De tips kunnen echter ook dienen als inspiratie om leerlingen die al graag lezen en hun leesvoorkeuren kennen, uit te dagen hun horizon te verbreden. Dat geldt ook voor (bovenbouw)leerlingen die dankzij online lezersgemeenschappen een duidelijke leessmaak ontwikkeld hebben die, bijvoorbeeld door de werking van algoritmes en de dominantie van heden-daagse, Engelstalige werken binnen BookTok, BookTube

en Bookstagram, niet altijd aansluit bij de verwachtingen van het schoolexamen.

Inzicht in patronen en voorkeuren van leerlingen biedt docenten namelijk mogelijkheden om leerlingen aan een boek te helpen dat hen aanspreekt en tegelijkertijd uit hun comfortzone haalt. De docent kan een boek aanbevelen dat een emotie oproept of trope bevat waarin de leerling interesse heeft, maar dat de leerling uitdaagt op het gebied van schrijfstijl, genre of jaartal. De *historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* (Wolff & Deken, 1782) kan bijvoorbeeld gelezen worden met oog voor de trope *found family*, en @girlsneedtoread heeft een sfeervideo bij Mulisch’ *De ontdekking van de hemel* (1992) op BookTok geplaatst (zie de QR-code). Oftewel: verken, sta open voor en haal inspiratie uit elementen van online lezersgemeenschappen om de wereld van boeken voor leerlingen te openen of te verruimen.

LITERATUUR
Ackermans, L. (z.d.). *Julia*. YALezen. <https://www.yalezen.nl/julia/>
Ackermans, L., & Claassen, S. (2025). Ontmoetingen tussen jongeren en boeken in online lezersgemeenschappen. *Pedagogiek*, 45(3), 311–322.
Dera, J. (2024). BookTok: A narrative review of current literature and directions for future research. *Literature Compass*, 21(10–12), Artikel e70012.
Dera, J. (2026). ‘Instant follow, ontzettend mooi!’: TikTok-poëzie in het onderwijs. In J. Dera & J. Graus (Red.), *Literatuuronderwijs in de postdigitale leescultuur* (p. 22–27). Vereniging voor Leraren in Levende Talen.
Kamp, I. (2023). De Leescyclus. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo, & J. van Rijt (Red.), *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands* (p. 275–288). Coutinho.
Kulkarni, S. (2024). Getting a feel for BookTok: Understanding affect on TikTok’s bookish subculture. In J. Dera & R. van Steensel (Red.), *Lezen in beweging: Ontwikkelingen in leesbevordering, lees- en literatuuronderwijs, digitaal lezen en toetsing* (p. 75–86). Eburon.
Low, B., Ehret, C., & Hagh, A. (2023). Algorithmic imaginings and critical digital literacy on #BookTok. *New Media & Society*, 27(4), 2336–2353.
Nagelhout, E., Richards, C., & Qing, L. (2023). In de leeswereld van jongeren: Boeken lezen, lenen en kopen – Themameting 64. GfK.
Roest, A. de. (2026). Boek of accessoire? Glamourlezen in de klas. In J. Dera & J. Graus (Red.), *Literatuuronderwijs in de postdigitale leescultuur* (p. 46–51). Vereniging voor Leraren in Levende Talen.
von Essen, L. R. (2024, 23 januari). *Has TikTok ruined reading?* Book Riot. <https://bookriot.com/has-tiktok-ruined-reading>
Witte, T. (2009). Het juiste boek op het juiste moment (deel 1): Wat belemmert een goede keuze? *Levende Talen Magazine*, 96(4), 5–8.



Afbeelding 2. Boekaanraders gebaseerd op een personage uit een serie (@intothecozycorner)



Afbeelding 3. QR-code: een sfeervideo bij Mulisch’ *De ontdekking van de hemel* (@girlsneedtoread; <vm.tiktok.com/ZGdH7pyex>)